

TUTKIMUSRAPORTTI

HELSINKI

Suomenlinna Vankila

Suomenlinnan vankilan alueen kaivutöiden arkeologinen valvonta

6.6.–14.6.2013

AKDG3353:13

KULTTUURIYMPÄRISTÖN HOITO | ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT
EEVA PETTÄY

Tiivistelmä

Museoviraston arkeologiset kenttäpalvelut valvoi Suomenlinnan vankilan alueen rakennustöihin liittyviä kaivutöitä kesäkuussa 2013. Alueelle oltiin rakentamassa kahta uutta majoitusrakennusta. Vankilan alueen kaivutöiden valvonnassa ei havaittu uusia rakenteita, mutta paikoin erittäin paksun purku- ja tasauskerroksen alla havaittiin olevan paksuimmillaan noin 50cm paksuinen kulttuurikerros. Kerros kaivettiin valvotulta alueelta kokonaan pois.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä.....	1
Arkisto- ja rekisteritiedot.....	3
Kartta tutkimusalueen sijainnista.....	4
1. Johdanto	5
2. Aikaisemmat tutkimukset.....	6
3. Suomenlinnan historiaa.....	6
Iso Mustasaari	7
Vankilan alue	8
4. Tutkimusalueen kuvaus.....	8
5. Havainnot	9
6. Yhteenveto	10
Lähteet.....	11
Digitaalikuvaluettelo.....	12
Karttaluettelo ja kartat	13

Arkisto- ja rekisteritiedot

Kohteen ajoitus:	Historiallinen aika
Kohteen laji:	Arkeologinen valvonta
Tutkija:	HuK Eeva Pettäy
Tutkimuslaitos:	Museovirasto/Arkeologiset kenttäpalvelut
Kenttätyöaika:	6.6.–14.6.2013
Valvotus alueen laajuus:	650m ²
Tutkimusten rahoittaja:	Suomenlinnan hoitokunta
Kohde:	Suomenlinnan vankila, Iso Mustasaari
Mj.rek.nro:	1000022022
TM35 lehtijako:	L4133C
Yleislehtijako:	2034 06 Helsinki
Kohteen keskikoordinaatit:	X=388515; Y=6669182 (ETRS TM35FIN)
Löydöt:	-
Digitaalikuvat:	AKDG3353:1-15
Aikaisemmat tutkimukset:	2008 Ritva Veijola-Reipas, Suomenlinnan arkeologinen selvitys 2012 Esa Mikkola, tarkastus ja dokumentointi
Alkuperäinen tutkimuskertomus:	Museoviraston arkeologinen keskusarkisto, Helsinki
Kopio:	Suomenlinnan hoitokunta

Kartta tutkimusalueen sijainnista

500 m

Tutkimusalue. Keskikoordinaatit (ETRS-GK25) $x=25499572.0395$; $y=6670156.3445$
(ETRS-TM35FIN) $x=388515$; $y=6669182$

Koord.: ETRS-GK25
Korkeus: N2000

Pohjakartta Helsingin kaupunki
MK 1:10000

1. Johdanto

Suomenlinnan vankilan alueelle oltiin rakentamassa neljää uutta majoitusrakennusta vanhojen huonokuntoisten parakkien tilalle. Rakennuttajana toimi Suomenlinnan hoitokunta. Museoviraston arkeologiset kenttäpalvelut valvoi vankilan alueen rakennustöiden toisen vaiheen, rakennusten C100 ja C101 kaivutöitä keuhäkuussa 2013 puolentoista viikon ajan. Maastotöistä vastasi HuK Eeva Pettaý. Työ tehtiin Suomenlinnan hoitokunnan tilauksesta. Kahden ensimmäisen rakennuksen, C98 ja C99 alueella arkeologiset kenttäpalvelut suoritti tarkastuksen ja dokumentoinnin jo edellisvuoden keväänä.

Vankilan alueen kaivutöiden valvonnassa ei havaittu uusia rakenteita. Rakennuksen C101 perustuskuoppa ulottui etelässä vesivarastoaltaan kivettyyn reunaan saakka. Koko alueen kattoi paikoin erittäin paksu purku- ja tasauskerros, jonka alla havaittiin paksuimmillaan 50cm paksuinen kulttuurikerros. Kerros kaivettiin valvotulta alueelta kokonaan pois. Kulttuurikerroksessa ei ollut löytöjä.

Helsingissä 26.11.2013

Eeva Pettaý, HuK

2. Aikaisemmat tutkimukset

Museovirasto laati Ritva Veijola-Reipaan toimesta vuonna 2008 Suomenlinnan arkeologisen selvityksen. Selvitys tehtiin linnoituksen käytön ja hoidon tueksi. Lisäksi se ohjaa muinaismuistolain soveltamista linnoituksessa. Selvitys perustui historiallisten karttojen asemointiin ja aikaisempiin arkeologisiin havaintoihin. Selvitykseen on koottu tietoa jäljellä olevista rakenteista, joita on kartoitettu koekaivauksilla tai joita on tullut esiin erilaisten rakennus- ja kunnostushankkeiden yhteydessä. Selvityksen perusteella Suomenlinnan arkeologinen potentiaali on suuri. Linnoituksen pitkä käyttöhistoria on synnyttänyt monipuolisen arkeologisen kokonaisuuden, joka muodostuu erilaisista rakenteista ja niiden jäänteistä, sekä kulttuurikerroksista.¹

Vuonna 2012 Museoviraston arkeologiset kenttäpalvelut suoritti Suomenlinnan vankilan rakennustöiden ensimmäisessä vaiheessa esiin tulleiden rakenteiden tarkastuksen ja dokumentoinnin. Kenttätöitä suorittivat Esa Mikkola ja Ville Rohiola. Rakennustöiden aikana vankilan alueelta paljastui osa venäläisen 1800-luvulla rakennetun kasarmien kivijalasta. Alueelta löytyi myös muita rakenteita: muurimaista kiveystä, pieni pätkä muuria ja mukulakiveystä. Lisäksi täyttökerrosten alta tuli esiin noin 20cm paksuinen kulttuurikerros.² Vuoden 2012 rakennustöissä löytyi myös tykinkuula, jota säilytetään nyt vankilan alueella, rakennuksen C95 edessä.

3. Suomenlinnan historiaa

Vuonna 1747 Suomeen päätettiin rakentaa kaksi kaksoislinnoitusta. Helsinkiin tulisi varikkolinnoitus ja laivastotukikohta, Loviisaan ja sen edustalle Svartholman saarelle tulisi rajalinnoitus. Linnoituksen tuli suojella Helsinkiin johtavia laivaväyliä. Linnoitustöiden valmistelut aloitettiin vuoden 1748 tammikuussa projektin johtajaksi valitun Augustin Ehrehsvärdin saavuttua Helsinkiin.

Laivastotukikohtaa alettiin rakentaa Susiluodoille. Luodot olivat toimineet satamana jo 1500-luvun lopulla. Kustaanmiekan salmen molemmin puolin oli 1600-luvulla rakennettu pienet varustukset, mutta näistä ei ollut juuri mitään jäljellä linnoitustöiden alkaessa.

Vuonna 1750 linnoitus sai nimekseen Sveaborg, mikä kääntyi suomenkielellä Viaporiksi. Linnoitus rakennettiin kuudelle saarelle. Päälinnoituksen muodostivat Susisaari, Iso-Mustasaari, Pikku-Mustasaari ja Länsi-Mustasaari. Kustaanmiekka toimi ulkovarustuksena, samoin Särkkä ja Vallisaaren linnoitukset. Linnoituslaitteet rakennettiin mahdollisuuksien mukaan maaston muotoja noudattaen, paikoin suoriksi louhitut kallioseinämät muodostivat osan puolustusmuuria.

Viaporin linnoituksella ja sen suojaamalla hyvällä satamalla oli merkittävä rooli Helsingin korottamiselle Suomen pääkaupungiksi vuonna 1812. Venäläiset pitivät linnoitusta ajanmukaisena, jonka puolustusta pyrittiin edelleen parantamaan. Käytännössä puolustuksen kehittäminen rajoittui vanhan bastionijärjestelmän kunnossapitoon ja täydentämiseen. Linnoitustöissä työvoimana on käytetty aina 1700-luvulta lähtien sekä sotilaita että vankityövoimaa.

Kun venäläiset poistuivat linnoituksesta ja ensimmäiset suomalaiset ja saksalaiset joukot tulivat saarille vuonna 1918, Viapori sai nimekseen Suomenlinna. Kansalaissodan jälkeen Suomenlinnassa oli pääkaupungin suurin vankileiri. Enimmillään vankeja oli kuutisen tuhatta. Viimeiset vangit poistuivat saarelta kuitenkin jo vuonna 1919. Puolustusvoimat tarvitsivat saarten asuin- ja varastotiloja, Suomenlinna liitettiin osaksi

¹ Veijola-Reipas 2008. Vesa Laulumaa Museovirastosta täydentää selvitystä loppuvuodesta 2013 Suomenlinnan hoitokunnan tilauksesta.

² Mikkola 2012

Helsingin varuskuntaa 1924. Sotienkin jälkeen rannikkotyöstö oli keskeinen toimija saarilla aina 1970-luvulle asti.³

Iso Mustasaari

Iso Itäinen Mustasaari eli Iso Mustasaari on Suomenlinnan saarista suurin. Koska se sijaitsee saariryhmän selustassa, sen linnoittamista puolustuskuntoon ei pidetty kiireellisenä. Saaren ensimmäiset linnoituslaitteet sijaitsivat kaakkois- ja etelärannassa. Bastionirintama rakennettiin ensimmäisessä vaiheessa vuosina 1753-56 matalaksi, mutta se jäi silti keskeneräiseksi. Toisessa vaiheessa 1773-76 varustukset rakennettiin valmiiksi ja muureja korotettiin; 1800-luvun alkupuolella varustuksia vahvistettiin edelleen. Rantavarustuksen viimeinen rakennusvaihe ajoittuu 1870- ja 80-luvuille, jolloin meripuolustusjärjestelmää uudistettiin. Iso Mustasaari oli vuonna 1756 perustetun saaristolaivaston verstaas- ja varastoalue, mutta toisaalta myös asuntosaari. Sotaväelle rakennetut kaupunkimaiset asuinrakennukset olivat samalla myös saaren itäisen bastionirintaman osia.

Venäläinen kartta vuodelta 1843.⁴ Valvottu alue ympyröity punaisella.

1800-luvulla Ison Mustasaaren ilmettä pyrittiin tietoisesti venäläistämään. Saarta hallitsivat armeijan, kirkon ja kaupan rakennukset. Sinne keskitettiin sotilashallinnon lisäksi monet kaupunkimaiset toiminnot. Saaren eteläosaan valmistui 1830-40-luvuilla varuskuntakortteli ja saaren pohjoisosaan rakennettiin ortodoksinen kirkko vuosina 1848-54.

Vesivarastoaltaiden rakentaminen Ison Mustasaaren eteläkärkeen aloitettiin 1830-luvun alussa. Vesivarastoissa oli graniittiset kivetyt seinämät. Kivimuurin ja patojen avulla muodostettiin alemmalle tasolle toinen vesiallas. Allasta kaivettiin syvemmäksi ja sen yläreunaa vahvistettiin vuonna 1840 ja 1909 puinen silta korvattiin kivisellä. Vettä oli saarilla aina riittämättömästi. Linnoituksen tärkein vesivarasto sijaitsi Kustaanmiekassa.

Saaren länsirannalla sijaitsee sarvilinna Hessenstein. Sen perusosa rakennettiin vuosina 1775-77. Sarvilinnan tarkoituksena oli vahvistaa Ison Mustasaaren eteläkärjen lähipuolustusta pääasiassa itään, saaren sisä-

³ Suomenlinnan rakennusten historia 1997:4-9; http://www.suomenlinna.fi/linnoitus/historia/ruotsin_vallan_aika

⁴ Iso Itä- ja Länsi-Mustasaari. Muurien korotus 1843-1843

osia kohti. Puolustusmuureja korjattiin jatkuvasti ja sarvilinna varustettiin sotaan juuri ennen (1851-52) Krimin sotaa. Vuodesta 1992 lähtien työsiirtola on käyttänyt tiloja verstaina ja varastohuoneina.⁵

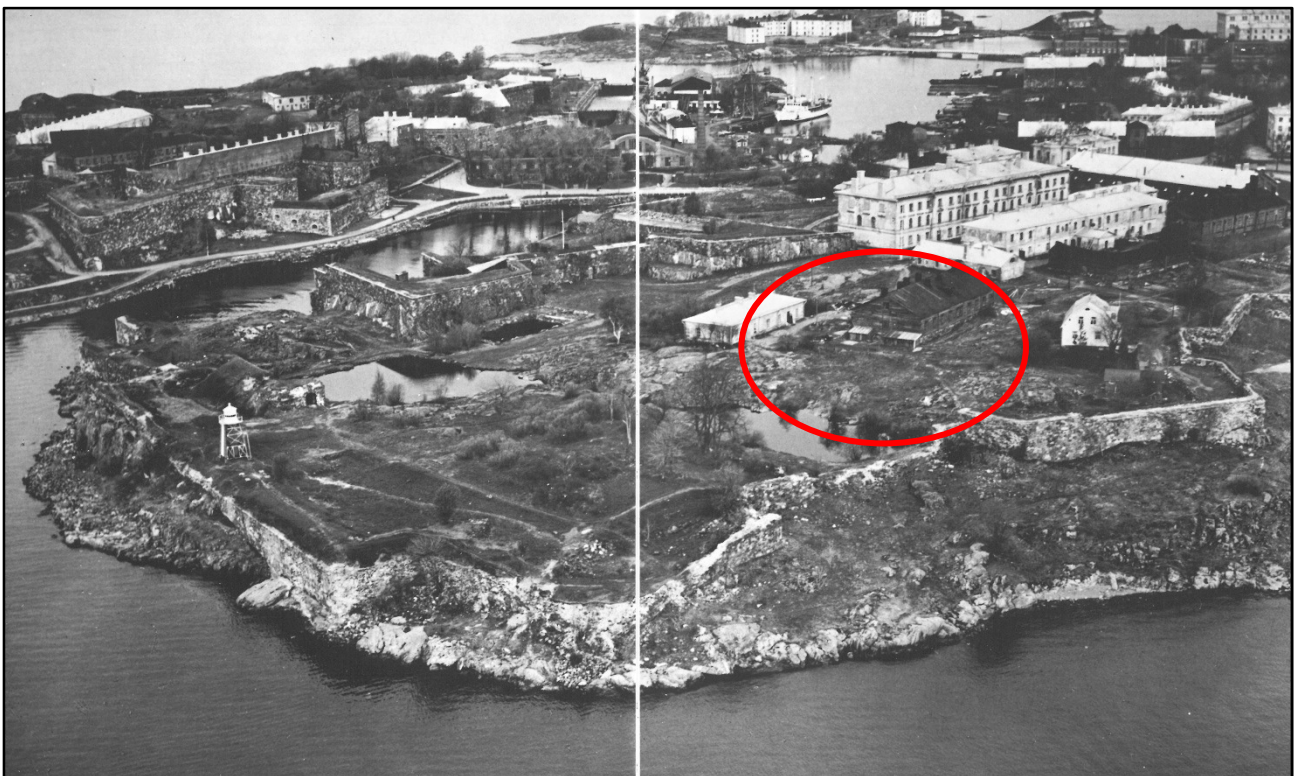
Vankilan alue

Ison Mustasaaren eteläkärki päätettiin vuonna 1971 ottaa tilapäisesti Suomenlinnan vankilan, työsiirtolan sijoituspaikaksi. Tarkoituksena oli käyttää vankeja noin kahdenkymmenen vuoden ajan saarten muurien ja vallien korjaus- ja entisöintitöissä. Ensimmäinen rakennusvaihe ajoittuu 1970-luvun alkuun jolloin kunnostettiin venäläisaikaiset rakennukset C86⁶ ja C91⁷ ja pystytettiin kahdeksan kevytrakenteista parakkia C94-C101 majoitusta ja huoltotoimintoja varten. Samassa yhteydessä purettiin alueen keskellä sijainnut suuri venäläinen puukasarmi (ks. kartta 1). Suomenlinnan vankila toimii edelleen samalla paikalla ja vangit tekevät saarilla kunnostustöitä. Vankilassa on paikkoja 70 vangille.⁸

4. Tutkimusalueen kuvaus

Tutkimusalue sijaitsee Suomenlinnan Vankilan alueella Ison Mustasaaren eteläkärjessä. Alueen länsipuolella sijaitsee Sarvilinna Hessenstein, itäpuolella bastioni Åkerhjelm ja eteläpuolella kulkee Rantavarustus. Valvottava alue rajautui lounaassa ja koillisessa kallioihin, luoteessa uusiin majoitusrakennuksiin C98 ja C99 ja kaakossa vesivarastoaltaaseen.

Vankilan alue viettää loivasti kallioiden välissä luoteesta kaakkoon kohti vesivarastoallasta Valvottava alue oli työmaa-aluetta, joten kasvillisuutta ei ollut. Alueen ympärillä sen sijaan on rehevää kasvustoa.

Valvottu alue ympäröity punaisella. Kuva otettu vuonna 1970 helikopterista.⁹

⁵ Suomenlinnan rakennusten historia1997: 112-113, 188-190, 193-194

⁶ Sotilaskeittiö 1841, Työsiirtolan toimisto vuodesta 1971 lähtien

⁷ Tykistön laboratorio 1837, vuosien saatossa monia käyttötarkoituksia, nykyään vankien monitoimitila

⁸ Suomenlinnan rakennusten historia: 186-187, 191-192, 195-196;

<http://www.vankeinhoito.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/suomenlinnanvankila.html>

⁹ Viapori Suomenlinnan Sveaborg 1970: 66-67

5. Havainnot

Suomenlinnan vankilan alueelle oltiin rakentamassa neljä uutta majoitusrakennusta vanhojen huonokuntoisten parakkien tilalle. Kesäkuussa 2013 paikalla viimeisteltiin ensimmäisessä vaiheessa rakennettuja kahta rakennusta C98 ja C99. Valvottavalta alueelta oli purettu kaksi 1970-luvulla rakennettua majoitusparakkia C100 ja C101. Purettujen rakennusten kohdalla maanpinta oli muuta aluetta noin 30-50cm alempana ja alueella lojui purkujätettä.

Ennen maanpoistoa molempien purettujen rakennusten kohdalta otettiin näytteet pilaantuneen maa-aineksen epäilyjen takia. Näytekuopat kaivettiin kaivinkoneella kallioon asti. Maa-aineksen todettiin olevan raskasmetalleiden pilaamaa. Pitoisuudet eivät olleet jakautuneet tasaisesti koko alueelle, vaan olivat erisuuruisia eri alueilla. Kaivettava alue jaettiin alueisiin A, B ja C ja maat läjitettiin pitoisuuksien mukaan omiin kasoihinsa. Pilaantuneen maan kunnostuksen valvonnasta ja näytteidenotosta vastasi FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy, ympäristöasiantuntija Suvi Hjorth.

Koska maat olivat pilaantuneet aina kallioon saakka, tuli kaivettavaa ja siirrettävää maa-ainesta huomattavasti enemmän kuin aluksi oli suunnitelmissa. Kaikki pilaantunut maa tuli poistaa alueelta kallioon tai puhasteeseen pohjamaahan asti. Pilaantuneen maan takia kaivaminen täytyi toteuttaa osissa sen mukaan mihin kasaan maat tuli läjittää. Yksi osa-alue kaivettiin aina kerralla pinnasta pohjaan saakka. Maanrakennusurakoitsijana toimi Maarakennusliike Raimo TA Virtanen Oy.

Kaivaminen aloitettiin tulevan rakennuksen C100 kohdalta. Koko alueen kattoi purkukerros, jossa oli seassa jonkin verran tiiliä, ja isoja kiviä. Muutamassa kivessä oli selvä poran jälki. Purkumaasta löytyi muun muassa ikkunalasin, lasipullojen, keramiikan, fajanssin ja posliinin paloja sekä kenkälankkituubi ja muovinen lääkerasia. Kerroksen paksuus vaihteli sen mukaan, kuinka läheltä kallion pinta tuli vastaan. Ohuimmillaan kerros oli alueen lounaisosassa, missä kallio nousi maanpinnan yläpuolelle, paksuimmillaan puolestaan pohjoisosassa, missä kerroksen paksuus oli lähes 2m.

Purkukerroksen alla oli koko alueen kattava tummanruskea tai musta hiekkansekainen kulttuurikerros. Kerros oli pinnasta osittain sekoittunut ylempään kerrokseen. Kulttuurikerroksesta ei löytynyt ainuttakaan löytöä, joten sitä on mahdotonta ajoittaa varmasti. Kerros on syntynyt luultavasti 1700- ja 1800-luvuilla. Kulttuurikerroksen paksuus vaihteli noin 2-50cm välillä ja se kaivettiin valvotulta alueelta kokonaan pois.

AKDG3353:9 Kulttuurikerrosta. Kuva E. Pettäy.

Kun siirryttiin kaivamaan tulevan rakennuksen C101 kohdalle, alkoi rakennuksen C100 kohdalla kallion räjäytys- sekä pohjustustyöt. Työmaalla oli tällöin käytössä kuorma-auto, kaksi kaivinkonetta sekä kalliopora ja räjähteitä. Metelin takia kuulosuojaimet olivat pakolliset.

Rakennuksen C101 kohdalla kerrokset olivat aivan samoja kuin rakennuksen C100 kohdalla. Purkujätteen seasta löytyi yksi tulitiili, jossa oli Kupittaaan leima ja se ajoittuu vuosille 1921-69. Ohuimmillaan purkukerros oli alueen koillisosassa noin 5cm ja paksuimmillaan etelänurkassa reilut 2m. Kulttuurikerroksen paksuus vaihteli tälläkin alueella noin 2-50cm välillä. Alueen etelä- ja kaakkoisosissa oli runsaammin kiviä ja ne jatkuivat kaakkoisprofiiliin. Rakennuksen C101 perustuskuoppa ulottui tällä kohtaa aina vesivarastoaltaan seinämään saakka. Valvotun alueen yhteenlaskettu pinta-ala oli noin 650m².

AKDG3353:12 Vesivarastoaltaan kivrakennetta. Profiilin yläosassa erottuu tiekerroksia. Kuva E. Pettäy.

Työmaalla käytettiin vielä vanhaa Helsingin erilliskoordinaatistoa ja korkeusjärjestelmää N43. Uudisrakennusten paikat merkittiin maastoon kaupungin puolesta. Kartta valvotusta alueesta (kartta 2) perustuu näihin mittauksiin sekä Suomenlinnan hoitokunnalta saatuun kartta-aineistoon, johon uudet rakennukset on merkitty.

6. Yhteenveto

Suomenlinnan vankilan alueen rakennustöiden kaivutöiden valvonnassa ei havaittu uusia rakenteita. Paksun purku- ja tasauskerroksen alta paljastui kulttuurikerros, jossa ei havaittu yhtään löytöä. Alue, joka jää puretun venäläisen kasarmin kohdalle sekä lounaassa ja koillisessa sijaitsevien kallioiden väliin, on ollut muodoltaan ilmeisesti maljamainen. Alueelle on muodostunut luultavasti kulttuurikerrosta, joka ajoittuneen 1700- ja 1800-luvuille. Alue on tasattu laakeaksi kentäksi purkujätteellä ennen Suomenlinnan vankilan perustamista. Vankilan uusien majoitusrakennusten C100 ja C101 alueet on tutkittu kokonaan, eikä näiden kohdalla ole enää arkeologisesti mielenkiintoisia kerroksia. Kaivettujen alueiden ulkopuolella on todennäköisesti vielä jäljellä, ainakin pienillä alueilla kulttuurikerrosta.

Lähteet

Painamattomat lähteet

Mikkola, Esa 2012. Suomenlinnan vankilan työmaalta löytyneiden rakenteiden tarkastus ja dokumentointi. Museoviraston arkisto.

Veijola-Reipas, Ritva 2008. Suomenlinnan arkeologinen selvitys. Museoviraston rakennushistorian osaston raportteja 19. ISBN: 978 -951-616-186-3 (pdf).

Painetut lähteet

Suomenlinnan rakennusten historia. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 17. Suomenlinnan hoitokunta 1997.

Viapori Suomenlinna Sveaborg 1970: Suomenlinnan arkkitehtuuria vuonna 1970. Ehrensverd Seura ry.

Kartat

VeSA linnoitus- ja rakennuspiirustukset. VeSA Suomenlinnan linnoitus- ja rakennuspiirustusten arkisto.

Yleisemapiirustukset II. (K) ISO ITÄ JA LÄNSI MUSTASAARI MUURIEN KOROTUS 1843-1843 (YA:0074a).

Kansallisarkisto/digitaaliarkisto.

WWW

http://www.suomenlinna.fi/linnoitus/historia/ruotsin_vallan_aika

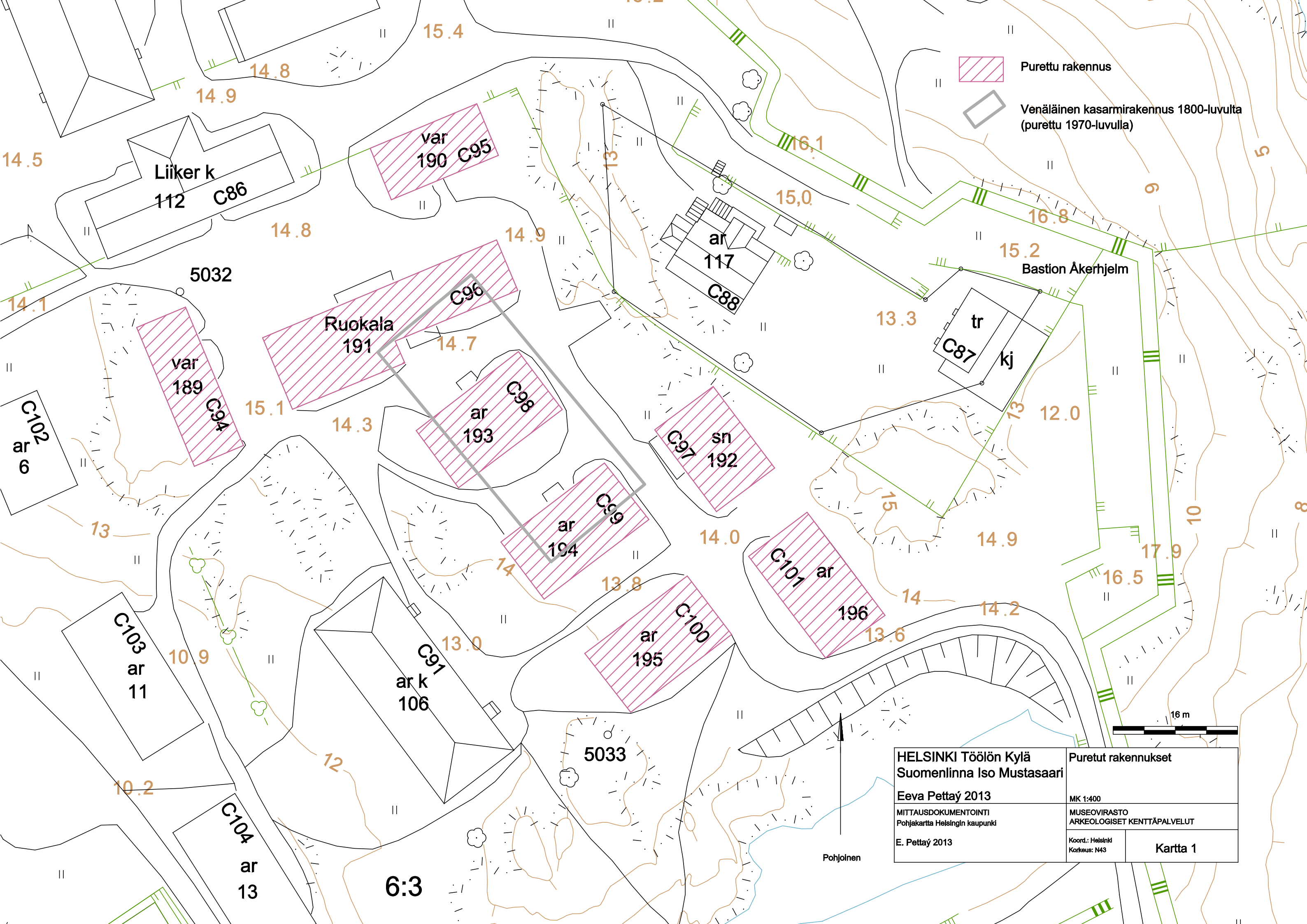
<http://www.vankeinhoito.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/suomenlinnanvankila.html>

Digitaalikuvaluettelo

Kuvan numero	Aihe
AKDG3353:1	Alkutilanne. Suunta E-W.
AKDG3353:2	Alkutilanne. Suunta N-S.
AKDG3353:3	Näytteenottokuopat 3 ja 4 alueella 1. Suunta NE-SW.
AKDG3353:4	Kulttuurikerrosta alueen 2 pohjoiskulmassa. Suunta NE-SW.
AKDG3353:5	Alue 2 kaivettu pohjaan. Suunta NW-SE.
AKDG3353:6	Alue 2 kaivettu pohjaan. Suunta SE-NW.
AKDG3353:7	I-vaiheessa löytynyt tykinkuula.
AKDG3353:8	Aluetta 1 kaivetaan. Suunta NE-SW.
AKDG3353:9	Kulttuurikerrosta alueella 2 putkilinjan alla. Suunta S-N.
AKDG3353:10	Kivipengerrystä. Suunta S-N.
AKDG3353:11	Työkoneita. Etualalla alue 1. Suunta NE-SW.
AKDG3353:12	Kivipengerrystä alueen 1 etelänurkassa. Suunta NW-SE.
AKDG3353:13	Työmaa-alue. Suunta E-W.
AKDG3353:14	Alue 1 kaivettu pohjaan. Suunta SE-NW.
AKDG3353:15	Alue 1 kaivettu pohjaan. Suunta SE-NW.

Karttaluettelo ja kartat

Nro	Kartta	Mk
1	Puretut rakennukset	1:400
2	Valvottu alue ja uudet rakennukset	1:400

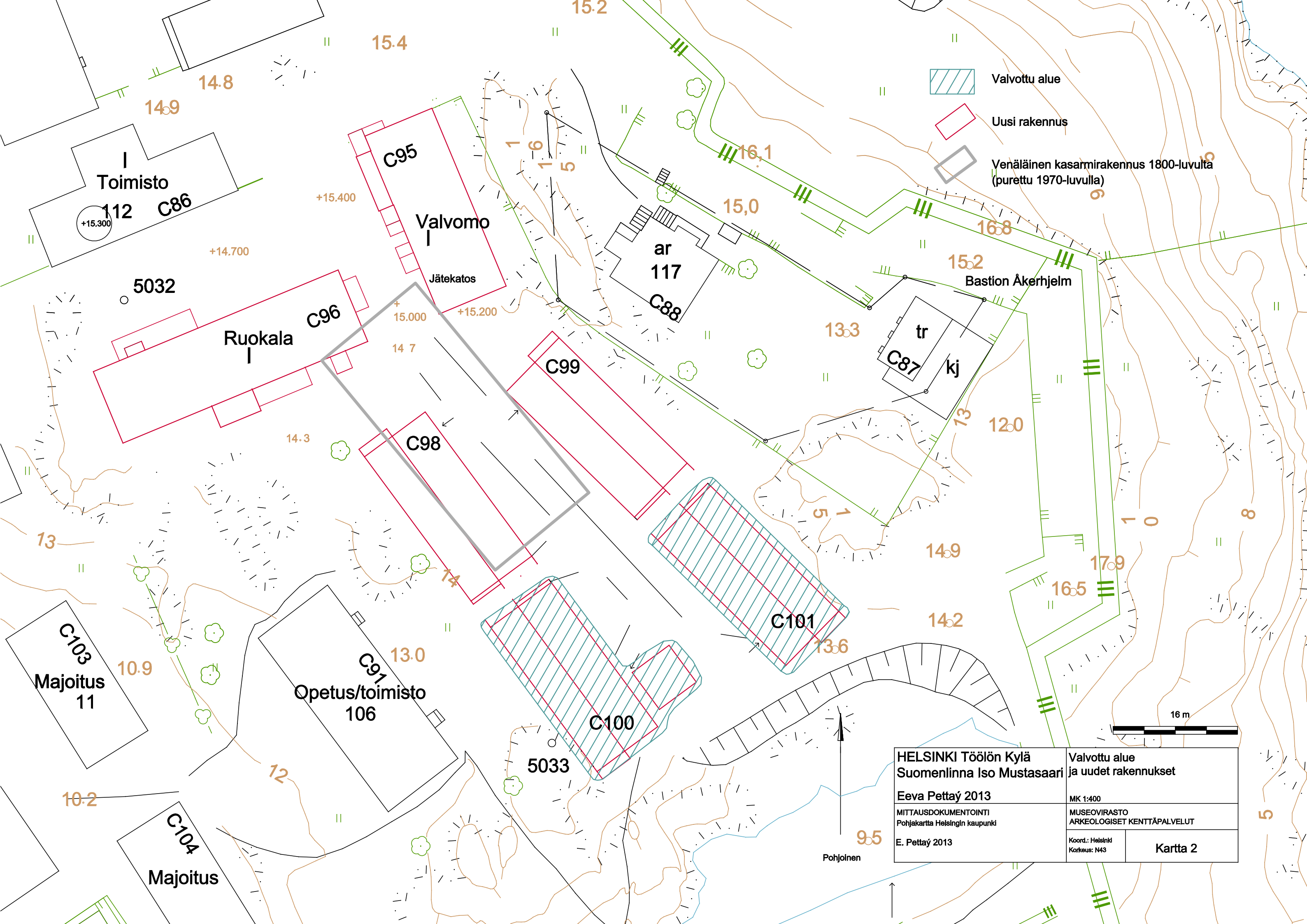
Purettu rakennus

Venäläinen kasarmirakennus 1800-luvulta
(purettu 1970-luvulla)

HELSINKI Töölön Kylä Suomenlinna Iso Mustasaari		Puretut rakennukset	
Eeva Pettäy 2013 MITTAUSDOKUMENTOINTI Pohjakartta Helsingin kaupunki		MK 1:400 MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT	
E. Pettäy 2013		Koord.: Helsinki Korkeus: N43	Kartta 1

Pohjoinen

Valvottu alue

Uusi rakennus

Venäläinen kasarmirakennus 1800-luvulta
(purettu 1970-luvulla)

HELSINKI Töölön Kylä Suomenlinna Iso Mustasaari		Valvottu alue ja uudet rakennukset	
Eeva Pettäy 2013 MITTAUSDOKUMENTOINTI Pohjakartta Helsingin kaupunki		MK 1:400 MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT	
E. Pettäy 2013		Koord.: Helsinki Korkeus: N43	Kartta 2